

TRUMP'IN KUDÜS HAMLESİ ULUSLARARASI HUKUKUN AÇIK İHLALİDİR

<http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/trump-in-kudus-hamlesi-uluslararasi-hukukun-acik-ihlalidir/1000905>

ABD büyükelçiliğinin Kudüs'e taşınmasına ilişkin bu hamlenin “Filistin sorunu” açısından birçok anlamı ve sonucu olacaktır. İsrail-ABD penceresinden bakıldığında ise, bugün iki devletli çözüm olasılığı masadan kalkmış görünüyor.

görüş

Prof. Dr. Berdal Aral

Prof. Dr. Berdal Aral İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir

ABD başkanı Donald Trump'ın Tel Aviv'deki Amerikan büyükelçiliğinin Kudüs'e taşınacağını ilân etmesiyle İsrail'in işgal ettiği Filistin topraklarını sömürgeleştirme siyaseti çok önemli bir eşiği geçmiş oldu. Oysa Kudüs, İsrail ile Filistin arasındaki müzakere sürecinin son aşamasında karara bağlanacak kilit uyuşmazlık konularından birisiydi. Trump'ın söz konusu hamlesi bu sürecin akışını dinamitlemiş oldu. Oysa 1993'te başlayan “Oslo Barış Süreci” isimli, Filistin halkının acılı hayatında hiçbir anlamlı değişime yol açmayan “tiyatro oyunu”, gerçekte ABD ve İsrail tarafından yıllar önce terk edilmişti. Ne var ki bu oyunu kendi menfaatleri gereği sürdürmek isteyen Abbas liderliğindeki Filistin yönetimi, Avrupalı devletler, Arap dünyası ve genel olarak İslam dünyası, bugün oyuncakları ellerinden alınmış çocuklar gibi orta yerde kalakalmış durumdadır.

ABD büyükelçiliğinin taşınmasına ilişkin bu Trumpesk hamlenin “**Filistin sorunu**” açısından birçok anlamı ve sonucu olduğu açık: Birincisi, İsrail-ABD penceresinden bakıldığında, bugün iki devletli çözüm olasılığı masadan kalkmış gözüküyor. İkincisi, ABD'nin İsrail-Filistin sorunlarında taraflar arasında “arabulucu” olması, en azından Filistinliler ve İslam dünyası açısından “kabul edilebilir” olmaktan çıkmıştır. Gerçekte Filistin-İsrail müzakereleri sürecinde epey zamandır “arabuluculuk” yapan, oysa gerçekte “kuzu postuna bürünmüş bir kurt” olan ABD'nin, bu kimliği, şimdi iyiden iyiye faş olmuş durumda. En azından yakın bir gelecekte, ABD'nin taraflar arasında barış sürecine arabuluculuk etmesi, hem Filistin halkı hem de genel olarak İslam dünyası açısından kabul edilemez bir seçenek gibi görünüyor. Üçüncüsü, ABD'nin bu hamlesi, İsrail ile Filistin yönetimleri arasındaki müzakere sürecini imleyen ve fakat gerçekte “Filistin sorunu”nun Bantustan'vari[1] palyatif bir yöntemle, İsrail'in istediği şekilde “çözümünü” simgeleyen barış sürecini, Filistin'in geleceği açısından anlamlı bir seçenek olmaktan çıkarmıştır. Son olarak, bu adaletsiz çözümü kendi menfaatleri açısından

içlerine sindirebilen bazı Arap rejimlerinin hesapları ve fiyakası Trump'ın bu hamlesiyle fena hâlde bozulmuştur.

Uluslararası hukuk açısından kabul edilemez

Bilindiği üzere, 1947 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 181 sayılı Taksim Kararı'na göre, o sırada hâlâ İngiliz mandası olan Filistin'in en önemli yerleşim merkezi olan Kudüs, corpus separatum (bölünmüş) olarak BM gözetimi altında "uluslararası" bir şehir olarak belirlendi. Ne var ki İsrail, 1948-1949'daki Arap-İsrail savaşı sırasında (başka toprakların yanı sıra) Batı Kudüs'ü işgal etti. Ardından 1967 yılındaki Altı Gün Savaşı sırasında (başka bazı Arap topraklarıyla birlikte) Doğu Kudüs'ü ele geçirdi. Bu işgalin hemen ardından, BM Güvenlik Konseyi'nin kabul ettiği 242 sayılı kararda, İsrail'in bu savaşta işgal etmiş olduğu tüm topraklardan –Doğu Kudüs dâhil– çekilmesi istenmiştir. Ne var ki İsrail bu kararı hayati geçirmediği gibi, ele geçirmiş olduğu topraklardaki işgalini tüm dünyanın gözü önünde gün be gün derinleştirme çabası için girmiş, bu amaçla Doğu Kudüs'te ve Batı Şeria'da (ve işgal ettiği başka topraklarda) sosyal, siyasi ve iktisadi dokuyu tamamıyla tasfiye etmeye girişmiştir. İşin daha kötüsü, İsrail parlamentosu (Knesset) 1980 yılında, Kudüs'ün bir bütün olarak İsrail'in başkenti olduğunu ve bu şehrin hiçbir parçasının yabancı bir güce bırakılmayacağını ilân ederek Doğu Kudüs'ü fiilen ilhak etmiştir.

ABD'nin kendi büyükelçiliğini Doğu Kudüs'e taşıma kararı, kuşkusuz uluslararası hukukun açık bir ihlâli niteliğindedir. BM Güvenlik Konseyi'nin 20 Ağustos 1980 tarihinde kabul ettiği 478 sayılı kararda, Kudüs'ün statüsünü değiştirmeye yönelik tüm girişimlerin hukuken geçersiz olduğu ifade edilmiş ve tüm devletlerin, varsa, buraya taşıdıkları diplomatik misyonlarını geri çekmeleri istenmiştir. Konsey Doğu Kudüs ve Batı Şeria'ya ilişkin olarak İsrail'i, işgali derinleştirmeme ve keyfilikten kaçınma yolunda uyarın başka bazı kararlar da kabul etmiştir. Bilindiği üzere, BM Kurucu Antlaşması'nın 25. maddesine göre, BM Güvenlik Konseyi kararları üye devletler için (ve hatta -uluslararası barış ve güvenlik bağlamında- üye olmayan devletler için) bağlayıcıdır. O nedenle ABD'nin 1980 tarihli Güvenlik Konseyi kararına uyması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, uluslararası toplumun ortak kaygı ve beklentilerini seslendiren ve temsili niteliği kuşku götürmeyen nadir uluslararası platformlardan birisi olan BM Genel Kurulu da, onlarca yıldır almış olduğu kararlarda Kudüs'ün demografisinin, mülkiyet yapısının ve statüsünün değiştirilmemesi konusunda İsrail'i uyarmıştır.

Hukuk siyasetin emrinde

Kuşkusuz, ABD, bunca devletin ve başka aktörlerin bulunduğu bir dünyada tek taraflı irade-siyle, BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul kararlarını, uluslararası hukukun başta gelen bazı kural ve ilkelerini ters yüz etme hakkına sahip değildir. Bu keyfi ve kışkırtıcı adımı, tüm dünyaya "ayar vermeyi" kendisi için doğal bir hak sayan saldırgan bir küresel hegemonun son marifeti saymak gerekir. Daha açık bir ifadeyle, bu ABD girişimini, özellikle 11 Eylül sonrasında, uluslararası hukuk bağlamında, (eskisinden daha büyük bir pervasızlıkla), "hukuksuz

siyaset” ve “siyasetin emrinde hukuk” anlayışını küresel düzeyde dolaşıma sokma gayretkeşliğinin son tezahürü olarak okumak gerekir. ABD bu tahakkümcü dış politika stratejisinin tabii sonucu olarak, Ortadoğu ve genel olarak İslam coğrafyası başta olmak üzere, Batı-dışı dünyada kaba güç kullanarak ve/veya tehdit ve şantaj destekli dayatmalarda bulunarak oldubittiler oluşturmaktadır. Üstelik Irak’ın işgalinde (2003) ya da “teröre karşı savaş”ta (2001-) olduğu gibi, bu oldubittilerin ardından da genelde ya BM Güvenlik Konseyi’ni ya da NATO’yu kullanarak, önce ayak sürüyen Batılı müttefiklerini, ardından da gazabından ürken başka coğrafyalardaki devletlerin potansiyel direncini kırmak istemektedir.

İşgalcinin hükümlerini tanınamaz

Uluslararası hukuka göre, bir devletin (yasa dışı askeri güç kullanarak) işgal ettiği topraklar üzerinde hükümler yetkilere sahip olduğunu iddia ve ilân etmesi, a fortiori olarak (evleviyetle) bir uluslararası hukuk ihlâli niteliğindedir. Başka bir deyişle, kökeni itibarıyla yasa dışı olan bir eylem, bu eylemin bir sonucu olarak elde edilen tüm kazanımları da hukuken geçersiz kılar. Söz gelimi, yabancı bir işgal sonucu husule gelen yeni “devletler” sırf bu nitelikleri, yani kökenlerinin yasa dışılığı nedeniyle, uluslararası toplumca “devlet” olarak tanınamazlar. Kırım’ın 2014 yılında önce bağımsızlık ilân edip, ardından Rusya ile birleşmesi, bütünüyle Rusya’nın bu topraklara yönelik askeri saldırganlığının bir sonucu olduğundan, bu fiil uluslararası hukukun açık bir ihlâli olup, hukuken geçersizdir. 1949 tarihli Savaş Sırasında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne göre, belli bir toprak parçasını işgal etmiş olan bir devlete ait askeri güçlerin, söz konusu toprakların demografik yapısını ve statüsünü tek taraflı olarak değiştirmesi yasaktır. Yine uluslararası hukuka göre, toprakları işgal altında olan bir devletin veya başka bir aktörün, o topraklar üzerindeki hükümler yetkileri işgale rağmen devam etmektedir. Bu tabiidir, çünkü BM Kurucu Antlaşması’nın 2(4). maddesine göre, devletler uluslararası ilişkilerinde (öncelikle ve özellikle, başka devletlerin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne karşı) askeri güce başvuramazlar. O nedenle, İsrail’in işgali altındaki Doğu Kudüs’ün bu devlet tarafından işgali de ilhakı da uluslararası hukuka aykırıdır ve hukuken geçersizdir.

Maskeli balonun sonu

Trump’ın bu kararı, aslında Doğu Kudüs’ün –başka yol ve yöntemlerin yanı sıra– yasadışı Yahudi yerleşimleri yoluyla, İsrail tarafından onlarca yıldır fiili ilhakının tüm dünyanın gözüne sokulması anlamına da gelmektedir. Filistin topraklarını günübirlik oldubittilerle âdeta Filistinlilerden arındırmayı ve birbirinden kopuk parçalara ayırmayı hedefleyen İsrail-ABD ortak senaryosunun, uzun bir zamandan beri Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Mısır gibi ABD ve İsrail yanlısı ülkelerin yönetimlerinin –en azından zımnen– desteğini aldığı bilinmektedir. Meşruiyetini ABD’nin desteğinde gören bu yönetimlerin zihin konforunu, işte Trump’ın bu hamlesi alt üst etmiştir! Bundan böyle, ne bu ülkeler ne de başka Müslüman ülkeler, “Barış Süreci” denen ve fakat Filistinlilere dişe dokunur hiçbir avantaj sağlamayan bu

“maskeli balo”ya destek verme konusunda eskisi kadar istekli olamayacaklardır. Hem Filistin halkının hem de genel olarak Müslüman halkların kolay kolay dinmeyecek olan öfkeleri ve daha onurlu seçenek arayışları, bu işbirlikçi rejimlere karşı mücadele eden muhalif siyasi güçlerin azmini, bundan böyle hiç olmadığı kadar keskinleştirecektir.

Hiç şüphesiz, bu Trump hamlesi tüm İslam dünyasına yönelmiş bir hakaret ve hatta saldırı niteliğindedir. Bu vahim girişimden İslam âleminin alması gereken mesaj aslında oldukça açıktır: “Ey Müslümanlar! İslam’ın en kutsal beldelerinden birisi olan Kudüs ve bilhassa çevresi mübarek kılınmış olan Mescid-i Aksa, bundan böyle Yahudilere aittir. Önünüzde bu gerçeği kabul etmekten başka bir seçenek yoktur!” Merak uyandıran soru şudur: Müslüman ülkelerin “liderleri”, Müslümanların aşılması olan bu son kırmızı çizgilerine rağmen, zalim ve işgalci İsrail’e karşı direniş seçeneğini yine ve yeniden hasıraltı etmek için nasıl bir bahane üretecekler?

Oysa artık hepimiz biliyoruz ki, direniş seçeneği dışındaki hiçbir siyasi tercih, Filistin halkının ve İslam âleminin sadrına şifa olamayacaktır. O nedenle Müslüman ülkeler hem BM Genel Kurulu’nu bu menfur adımı kınamak ve reddetmek için harekete geçirmeli, hem İsrail’e topyekûn bir (iktisadi ve siyasi) ambargo uygulamalı, hem de ABD ile (çoğu zaman alengirli olan) ilişkilerini çok daha dengeli ve kabul edilebilir bir seviyeye çekmelidirler. Bundan ötesi olsa olsa laf-ı güzaftır!

O halde, vakit hem Filistinliler için hem de Arap ve İslam dünyası için kelimenin gerçek anlamıyla direniş vaktidir!

[Prof. Dr. Berdal Aral İstanbul Medeniyet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir]

[1] Sadece Güney Afrika Cumhuriyeti tarafından bağımsızlıkları tanınmış dört Afrika ülkesinin genel adı. Güney Afrika’da yaşayan siyahilerin büyük bir kısmı resmen bu ülkelerin vatan-daşı yapılarak Güney Afrika Cumhuriyeti’ndeki temel haklarından mahrum edilmiş ve nüfusa oranları da dramatik şekilde azaltılmıştır.